

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΤΡΟΦΙΕΣ ΚΑΙ ΝΑΥΛΩΣΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ ΣΤΟ ΧΑΝΔΑΚΑ
(1635 - 1661)

Ἀνάτυπο ἀπὸ « Πεπραγμένα
Στ' Διεθνοῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου », τόμ. Β'.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΤΡΟΦΙΕΣ ΚΑΙ ΝΑΥΛΩΣΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ ΣΤΟ ΧΑΝΔΑΚΑ (1635-1661)

Είναι γνωστό ότι προτού αναχωρήσει ένα πλοίο από τό λιμάνι ήταν απαραίτητες όρισμένες διαδικασίες, εκτός από τις γραφειοκρατικές, για την πραγματοποίηση του ταξιδιού. Οί διαδικασίες αυτές προϋπέθεταν την συνεργασία των ναυτικών καί των εμπόρων, των δύο σπουδαιότερων δηλαδή συντελεστών της διεξαγωγής του θαλάσσιου εμπορίου. Στην περίοδο της Βενετοκρατίας οί συμφωνίες πού γίνονται ανάμεσά τους καταγράφονται στο μεγαλύτερο μέρος τους στις πράξεις (atti) των νοταρίων. Από την άποψη αυτή τά νοταριακά κατάστιχα πού σώζονται καί στά όποια υπάρχουν παρόμοιες πράξεις αποτελούν πολύτιμη πηγή έρευνας για τό εμπόριο καί την οικονομία της περιοχής πού εξετάζεται¹. Τέτοιου είδους συμβόλαια είναι τά ναυλοσύμφωνα, τά ναυτοδάνεια, οί ιδρυτικές πράξεις συντροφιών, οί πράξεις ασφάλισης πλοίων, οί φορτωτικές καί οί πωλήσεις πλοίων². Από τά παραπάνω είδη συμβολαίων, τά ναυλοσύμφωνα καί οί ιδρυτικές πράξεις συντροφιών έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τή ναυτιλία, έπειδή τά πλοία συνήθως ταξίδευαν είτε ναυλωμένα από τρίτους, είτε μέ τά κεφάλαια κάποιας συντροφιάς.

Η ανακοίνωση αυτή βασίζεται σέ ναυλοσύμφωνα καί ιδρυτικές πράξεις συντροφιών πού καταχωρίστηκαν στά κατάστιχα του νοταρίου Μιχαήλ Peri καί καλύπτουν την περίοδο 1635-1661³. Έπομένως πρόκειται για ύλικό περιορισμένης έκτασης, έπειδή άφορα όρισμένο αριθμό προσώπων - πελατών του νοταρίου. Γι' αυτό τό λόγο καί οί εμπορικές δραστηριότητες πού διενεργούνται βρίσκονται σέ άμεση εξάρτη-

1. Μ.Ι. Μανούσακα, «Δύο παλιές χρητικές διαθήκες (1506, 1515) από τά ιστορικά άρχεία της Βενετίας», *Κρητική Πρωτοχρονιά* 3 (1963), 73-76.

2. Βλ. ένδεικτικά τό βιβλίο του Μ. Balard, *La Romanie Génoise (XIIe - début du XVe siècle)*, τ. 2, Rome 1978, σ. 599-641.

3. A.S.V., Notai di Candia, b. 226-229. Οί παραπάνω φάκελοι αποτελούνται από έννέα βιβλία:

b. 226, libro 2 (1635-1640).

b. 227, libro 4 (1646-1649), libro 5 (1649-1651)

b. 228, libro 6 (1651-1653), libro 7 (1653-1655)

b. 229, libro 8 (1655-1659), libro 9 (1659-1661)

Στήν άρχή κάθε βιβλίου υπάρχει άλφαβητικός κατάλογος των όνομάτων των συμβαλλομένων. Οί πράξεις έχουν γραφεί στήν Έλληνική καί στήν Ίταλική γλώσσα. Πολλές φορές όμως γράφονται στά Έλληνικά μέ λατινικούς χαρακτήρες. Δυστυχώς έχουν χαθεί τό πρώτο καί τό τρίτο βιβλίο. Τέλος στο φάκελο 229 περιέχεται μικρός αριθμός διαθηκών.

ση από τήν οικονομική κατάσταση τῶν συγκεκριμένων πελατῶν. Δέν αποκλείεται λοιπόν ἄλλοι ἔμποροι πιά εὐρωστοί οικονομικά ἢ καί οἱ ἴδιοι νά ἦταν πελάτες κάποιων ἄλλων συμβολαιογράφων⁴. Ὡστόσο τά ἔγγραφα αὐτά δέν παύουν νά ἀποτελοῦν ἀντιπροσωπευτικό δείγμα τῆς περιόδου πού ἐξετάζεται. Ἐπιπλέον σκιαγραφοῦν τήν ἐμπορική πρακτική τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰώνα, πού χωρίς ἄλλο ἦταν ἴδια, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς πηγές. Παρακάτω παρουσιάζω τά γενικά συμπεράσματα ἀπό 95 ναυλοσύμφωνα καί 31 ἰδρυτικές πράξεις συντροφιῶν πού ἐντόπισα στά κατάστιχα αὐτοῦ τοῦ νοταρίου.

Τά ναυλοσύμφωνα ἀποτελοῦν τό ἀξιολογότερο εἶδος ἐγγράφων γιά τίς ἐμπορικές καί ναυτιλιακές δραστηριότητες. Παρέχουν ἄφθονα στοιχεῖα ὅχι μόνο γιά τήν οικονομική ἐπιφάνεια τῶν ἐμπόρων πού ἐπιχειροῦσαν τίς ναυλώσεις, ἀλλά ἐπιπλέον δίνουν πληροφορίες γιά τό εἶδος καί τήν ποσότητα τῶν ἐμπορευμάτων πού μεταφέρονται, γιά τό χρόνο πού χρειάζεται ἓνα πλοῖο νά φορτώσει καί νά ἐκφορτώσει καί γιά τήν ἀξία τοῦ ναύλου⁵.

Τά ναυλοσύμφωνα πού συντάχτηκαν ἀπό τόν *Peri* διακρίνονται, ἀπό τόν τρόπο πού καταβάλλεται ὁ ναῦλος, σέ δύο εἶδη. Στό πρῶτο εἶδος ναυλοσυμφώνου, ὅπου ἡ ἀξία τοῦ ναύλου καθορίζεται ἀπό τήν ἀπόσταση πού θά διανύσει τό πλοῖο καί τό χρόνο πού χρειάζεται γιά νά ὀλοκληρώσει τό ταξίδι, τό πλοῖο ναυλώνεται ὀλόκληρο ἢ μέρος του γιά ἓνα συνήθως ταξίδι. Στό τέλος τοῦ ταξιδιοῦ ὁ ναυλωτής καταβάλλει στόν πλοιοκτήτη τό συμφωνημένο ἀπό τήν ἀρχή ποσό χρημάτων ἢ μοιράζονται τά κέρδη ἀπό τήν πώληση τῶν ἐμπορευμάτων. Γιά παράδειγμα στίς 17 Σεπτεμβρίου 1654 ὁ ἔμπορος Δημήτριος Πολίτης ναυλώνει τό πετάχιο *Madona di Scopo* μέ καραβοκύρη τόν Ἰωάννη Μαγκανάρη γιά νά μεταφέρει στό Χάνδακα ξύλα ἀπό τά νησιά Ἰο καί Σίκινο. Ἡ ἀξία τοῦ ναύλου εἶναι 600 ρεάλια, πού θά καταβάλλει ὁ Πολίτης στόν συμπλοιοκτήτη Κωνσταντῖνο Bovalli μετά τή μεταφορά τοῦ ἐμπορεύματος στό Χάνδακα⁶. Ἄλλοι τέσσερις ἔμποροι, μεταξύ αὐτῶν καί ὁ καραβοκύρης τοῦ πλοίου, ναυλώνουν στίς 2 Δεκεμβρίου 1655 τό πετάχιο «Ἅγιος Ἀνδρέας» μέ καραβοκύρη τόν Μάρκο Missina ἀπό τή Χίο γιά τό ταξίδι τῆς Κασσάνδρας, ὅπου θά ἀγοράσει σιτάρι, ὕσπρια, κρασί. Σ' αὐτή τήν περίπτωση ὁ καραβοκύρης θά εἰσπράξει τά μισά κέρδη ἀπό τήν πώληση τῶν ἐμπορευμάτων στό Χάνδακα⁷.

4. Τέτοιου εἶδους πράξεις ὑπάρχουν καί σέ ἄλλους νοταρίους τῆς ἴδιας περιόδου, ὅπως στόν Γιώργη Calamara καί στόν Ματθαῖο Paridiotti.

5. Στυλ. Ἀλεξίου, Τό Κάστρο τῆς Κρήτης καί ἡ ζωή του, *Κρητικά Χρονικά*, 19 (1965), 157-158. Γιά ναυλοσύμφωνο ἤδη δημοσιευμένο βλ. Κ.Δ. Μέρτζιου, «Σταχυολογήματα ἀπό τά κατάστιχα τοῦ νοταρίου Κρήτης Μιχαήλ Μαῤῥα (1538-1578)», *Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. 2 [= *Κρητικά Χρονικά*, 15-16 (1961-62), τ.χ. 2] 245.

6. A.S.V., *Notai di Candia*, b. 228 (Michiel Peri), libro 7 (1653-1655), φ. 264^r καί φ. 268^v. (Στό ἐξῆς: b. 228, l.7, φ. 264^r).

7. *Ο.π.*, φ. 428^v - 429^r. Αὐτό τό εἶδος ναυλοσυμφώνου εἶχε κατά κάποιο τρόπο τή μορφή σύστασης συντροφιᾶς.

Σέ ἄλλο ναυλοσύμφωνο οἱ ἔμποροι Μιχαήλ Ἀρμένης, Ἰωάννης Σκληρός καί Κωνσταντῖνος Bovalli ναυλώνουν τό πλοῖο Orsso Negro μέ καπετάνιο τόν Τζιάκομο da Santorini γιά νά μεταφέρουν στό Χάνδακα σιτάρι καί κριθάρι ἀπό τά νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους καί τήν Κασσάνδρα. Ἡ ἀξία τοῦ ναύλου ἦταν 550 ἰσπανικά ρεάλια τό μήνα⁸.

Στό δεύτερο εἶδος ναυλοσυμφώνου, ἡ τιμή τοῦ ναύλου ἐξαρτᾶται ἀπό τό εἶδος καί τήν ποσότητα τοῦ ἐμπορεύματος πού πρόκειται νά μεταφερθεῖ καί ἡ τιμή συμφωνεῖται ἐκ τῶν προτέρων. Γιά παράδειγμα οἱ ἔμποροι Μιχαήλ Σέρμονης, Μανώλης Ψευδάκης, Ἰωάννης Πελεκάνος, Παναγιώτης Στάμος καί Παναγιώτης Φιλομάτης ναυλώνουν στίς 1 Φεβρουαρίου 1648 τήν πολάκα «Ἅγιος Γεώργιος» μέ καραβοκύρη τόν Στέφανο de Michel Mandegai γιά νά μεταφέρουν ἀπό τή Ζάκυνθο στό Χάνδακα 65 βαρέλια κρασί. Γιά τό ναῦλο συμφώνησαν νά πληρώσουν 12 σκούδα τό κάθε βαρέλι⁹. Σ' ἄλλη συμβολαιογραφική πράξη, ὁ Κωσταντής Καμισιάς ναυλώνει στίς 12 Νοεμβρίου 1657 τή σαῖκα «Τῆς Παναγιᾶς τῆς Πολυκαντριανῆς», μέ καραβοκύρη τόν Μιχελή Ψαρομήλιγγο γιά τό ταξίδι τοῦ Ρεθύμνου, ὅπου θά φορτώσει 230 καντάρια λάδι. Γιά ναῦλο ὁ καραβοκύρης θά εἰσπράξει γιά κάθε καντάρι ἓνα ρεάλι χρητικό, ἀφοῦ μεταφέρει τό λάδι στό Χάνδακα¹⁰. Ἐπίσης στίς 30 Νοεμβρίου 1655 ὁ Γιώργης Liona καί ὁ Γιωργάκης Cossiri συμπλοιοκτῆτες τῆς σαῖκας τους Santa Catterina, τήν ναυλώνουν γιά τό ταξίδι τῆς Νάξου. Ὁ ναῦλος γιά κάθε εἶδος ἐμπορεύματος συμφωνεῖται ὡς ἑξῆς:

1 βαρέλι κρασί = μισό ρεάλι

10 μουζούρια ὄσπρια, σιτηρά = 1 ρεάλι

1 μιάρο κρεμμύδια = 1 ρεάλι

1 καντάρι τυρί = μισό ρεάλι

1 ζῶο (πρόβατο, κατσίκι κ.ἄ.) = 1 τέταρτο τοῦ ρεαλιού¹¹.

Οἱ τιμές αὐτές δέν ἦταν σταθερές γιά ὅλα τά προϊόντα, ὅπως συνάγεται ἀπό τά ναυλοσύμφωνα. Γιά παράδειγμα ἡ ἀξία τοῦ ναύλου ἑνός μιάρου ξύλων ἀπό τά νησιά Ἰο καί Σίκινο ἦταν ἀπό 3 ἕως 7 ρεάλια τήν περίοδο 1652-1653¹². Ἀντίθετα ὁ ναῦλος γιά 10 μουζούρια σιτηρά ἢ ὄσπρια ἄξιζε 1 ρεάλι κατὰ τή διάρκεια τῆς περιόδου 1651-1655¹³.

Ἐκτός ἀπό τά ναυλοσύμφωνα, σημαντικό εἶδος ἐγγράφων ἀποτελοῦν οἱ ἰδρυτικές

8. b. 227, l.5, φ. 169^r - 170^v (7-7-1650).

9. Ὁ.π., l.4, φ. 110^{r-v} καί φ. 112^{r-v} (4-2-1648).

10. b. 229, l.8, φ. 246^{r-v}. Στά ναυλοσύμφωνα συνήθως καθόριζαν καί τό μέτρο βάρους τῶν προϊόντων πού μετέφεραν, χρησιμοποιώντας τό μέτρο τοῦ τόπου προορισμοῦ ἢ τοῦ τόπου ἀναχώρησης τοῦ πλοίου.

11. b. 228, l.7, φ. 427^{r-v}. Βλ. καί ἐγγαφο ἀρ. 1.

12. b. 228, l.6, φ. 351^v - 352^r (3-12-1652) καί φ. 506^v - 507^r (27-7-1653).

13. Βλ. ἐνδεικτικά b. 228, l.6, φ. 123^v - 124^r (5-6-1651), l.7, φ. 383^{r-v} (10-8-1655).

πράξεις συντροφιών που καταχωρίστηκαν στις πράξεις του *Peri*. Τά έγγραφα αυτά παρέχουν περισσότερα στοιχεία απ' ό,τι τά ναυλοσύμφωνα για τίς οικονομικές δυνατότητες των πλοιοκτητών και γενικότερα των προσώπων εκείνων που συμμετείχαν στις έμπορικές δραστηριότητες¹⁴. Η ίδρυση μιᾶς συντροφιάς προϋπέθετε τήν επένδυση εταιρικών κεφαλαίων (σερμαγιά) στο φορτίο του πλοίου¹⁵. Αὐτός ο τρόπος επένδυσης χρημάτων απασχολούσε όχι μόνο τό σύνολο των εμπόρων - πλοιοκτητών του Χάνδακα αλλά και ένα εὐρύτατο φάσμα μικροκεφαλαιούχων. Η ζωή μιᾶς συντροφιάς διαρκούσε συνήθως ὅσο ένα ταξίδι. Τά κεφάλαια συγκεντρώνονταν από τούς πλοιοκτῆτες οἱ ὅποιοι συνήθως κατέβαλλαν τά μεγαλύτερα ποσά και από εμπόρους ή κεφαλαιούχους, που συμμετείχαν μέ μικρότερα ποσά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἀποτελοῦν οἱ συμπλοιοκτῆτες Ἰωάννης Σκληρός, Γιωργάκης Ἀλμπέρτης και Κόμης Μαμουνάς τῆς σαΐκας «Ἅγιος Ἰωάννης Βαπτιστής», ἡ ὁποία συνήθως ταξιδεύει ἀπό τό Χάνδακα πρὸς τό Βόλο και τήν Κασσάνδρα για νά μεταφέρει ἀπό ἐκεῖ σιτάρι και ὄσπρια. Ὀλόκληρη ἡ σερμαγιά για κάθε ταξίδι εἶναι 2.500 ρεάλια, ἀπό τά ὅποια τά 1.000 καταθέτουν οἱ συμπλοιοκτῆτες. Τά υπόλοιπα 1.500 ρεάλια καταθέτουν μικροκεφαλαιούχοι τοῦ Χάνδακα, ὅπως ὁ οἰκονόμος τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τῶν Σιναϊτῶν Εὐθύμιος Μαρίνος, ὁ ἱεροδιάκονος τοῦ παραπάνω μοναστηριοῦ, ἡ Σοφία Κορναροπούλα και ἄλλοι¹⁶.

Τά κεφάλαια που επενδύονται σέ κάθε ταξίδι συνδέονται ἄμεσα μέ τόν ἀριθμό τῶν μελῶν τῆς συντροφιάς. Ἔτσι σέ συντροφίες που ἱδρύονται ἀπό δυό εμπόρους επενδύονται περίπου 150 ἢ 200 ρεάλια. Ἀντίθετα σέ συντροφίες που συμμετέχει μεγαλύτερος ἀριθμός προσώπων τό κεφάλαιο ἀνέρχεται ἕως και τά 3.500 ρεάλια. Σέ παράδειγμα σύστασης συντροφιάς μέ μικρό ἀριθμό συμβαλλομένων ὁ Γιωργάκης Δημητρόπουλος και ὁ Νικολός Βαγιάνος τεχνίτης δίνουν ἀπό 100 ρεάλια ὁ καθένας

14. Για τίς συντροφίες βλ. Γ.Σ. Πλουμίδη, *Οἱ βενετοκρατούμενες ἑλληνικές χῶρες μεταξύ τοῦ δευτέρου και τοῦ τρίτου τουρκοβενετικοῦ πολέμου (1503-1537)*, Ἰωάννινα 1974, σ. 113 και Στ. Ε. Κακλαμάνη, «Εἰδήσεις για τή διακίνηση τοῦ ἔντυπου δυτικοῦ βιβλίου στόν βενετοκρατούμενο Χάνδακα (μέσα ἰστ' αἰώνα)», *Κρητικά Χρονικά*, 26 (1986), 166 σημ. 2. Οἱ ἱδρυτικές πράξεις συντροφιών που ἀπαντοῦνται στόν *Peri* ἔχουν χαρακτηριστικό γνώρισμα τήν εὐρεία συμμετοχή μικροκεφαλαιούχων καθώς και τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος τοῦ πλοίου, πρακτική που συνηθίζεται ἀπό τό 17ο ἕως και τό 19ο αἰώνα στήν Ἀνατολική Μεσόγειο. Βλ. Τρυφ. Κωνσταντινίδου, *Καράβια, Καπετάνιοι και Συντροφοναῦται 1800-1830*, Ἀθήναι 1954, σ. 72-76.

15. Ὁ τουρκικός ὅρος σερμαγιά (*sermaye*) για τή δήλωση τοῦ εταιρικοῦ κεφαλαίου χρησιμοποιεῖται στήν Κρήτη ἀπό τά τέλη τοῦ 16ου αἰώνα. Χρύσας Α. Μαλτέζου, «Τιμές ἀγαθῶν και ἀμοιβές ἐργασίας στή βενετοκρατούμενη Κρήτη (16ος αἰ.)», *Σύμμεικτα*, 6 (1985), 18. Ὁ ὅρος χρησιμοποιήθηκε εὐρύτατα στούς ἐπόμενους αἰῶνες. Β. Κρεμμυδά, *Ἀρχεῖο Χατζηπαναγιώτη*, τ. Α': *Χατζηπαναγιώτης - Πολίτης*, Ἀθήνα 1973, σ. 70. Για τήν ἔννοια τοῦ ὅρου βλ. Δ. Κ. Γκόφα, «Θαλασσοδάνεια, σερμαγίες, βλησίδια. Τρεῖς μορφές χρηματοδότησης τῆς θάλασσης ἐπιχείρησης στά μεταβυζαντινά χρόνια», *Ἀνάλεκτα Ναυτικοῦ Δικαίου* 1 (1988): *Μνήμη Δημητρίου Μαρξιανού*, σ. 306-307 και 309.

16. Βλ. ἔγγραφο ἀρ. 2.

γιά νά αγοράσουν κρασί από τή Νάξο. Τό έμπορεύμα θά μεταφερθεῖ στό Χάνδακα μέ τό πλοῖο *Madona de Carmine*, καραβοκύρης ὁ Ἀντώνιος de Francescho, ὅπου καί θά πουληθεῖ. Ἀπό τά χρήματα πού θά εἰσπράξουν θά ἀφαιρέσουν πρῶτα τό κεφάλαιο, δηλαδή τά 200 ρεάλια, καθώς καί τά διάφορα ἔξοδα καί θά μοιραστοῦν τά κέρδη¹⁷.

Μέ τήν ὀλοκλήρωση τοῦ ταξιδιοῦ τά μέλη τῆς συντροφιάς ἀφαιροῦσαν ἀπό τήν ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων τό κεφάλαιο (*cavedale*) καί τά διάφορα ἔξοδα (*spese*). Κατόπιν χώριζαν τά κέρδη σέ μερίδια, ὁ ἀριθμός τῶν ὁποίων ἦταν ἀνάλογος μέ τά κεφάλαια πού ὁ καθένας εἶχε ἐπενδύσει. Τήν περίοδο πού ἐξετάζουμε κάθε μερίδιο ἦταν συνήθως 25 ἢ 30 ρεάλια. Τά μερίδια πού ἀναλογοῦσαν στό πλοῖο καί στό πλήρωμά του καθορίζονταν ἐκ τῶν προτέρων¹⁸. Γιά παράδειγμα στίς 17 Ἀπριλίου 1651 ὁ καραβοκύρης Ζαχαρίας Βασιλάκης θά ταξιδέψει μέ τή σαῖκα τοῦ «Ἀγία Παρασκευή» στό Αἰγαῖο ὅπου θά *investiri* τήν παρακάτω *sirmagia*: Ὁ Μαλαχίας Φουλές, οἰκονόμος τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τῶν Σιναϊτῶν, δίνει 250 ρεάλια, ὁ Εὐθύμιος Μαρίνος, ἱερωμένος, 250, ὁ παπά Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος 100, ὁ Γιωργάκης *Lubina* 200 ρεάλια, ὁ Σταμάτης Παγώνης 100 καί ὁ καραβοκύρης 600, σύνολο δηλαδή 1600 ρεάλια, πρὸς 25 ρεάλια τό κάθε μερτικό. Μέ τά χρήματα αὐτά θά ἀγοράσει ἀντίστοιχης ἀξίας ἐμπορεύματα, τά ὁποῖα θά μεταφέρει στήν Κρήτη γιά νά πουληθοῦν. Ἀπό τίς εἰσπράξεις θά ἀφαιρέσει τά χρήματα πού ἔδωσε ὁ καθένας καί τά ὑπόλοιπα θά χωριστοῦν σέ μερίδια ὅπως εἶχε συμφωνηθεῖ. Στή σαῖκα καί τό πλήρωμά της (καραβοκύρης, σύντροφοι, μοῦτσος κ.ἄ.) θά δοθοῦν 88 μερίδια¹⁹.

Βέβαια τά ναυλοσύμφωνα καί οἱ ἰδρυτικές πράξεις συντροφῶν, ἐκτός ἀπό τό ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζουν γιά τήν ἐμπορική πρακτική τοῦ 17ου αἰῶνα, παρέχουν σημαντικές πληροφορίες γιά τόν τύπο τῶν πλοίων, τόν τόπο προορισμοῦ τους καί τό φορτίο τους.

Οἱ τύποι τῶν πλοίων πού διεξάγουν τίς μεταφορές χρησιμοποιήθηκαν εὐρύτατα σέ ὀλόκληρη τήν Ἀνατολική Μεσόγειο κατά τό 17ο αἰῶνα. Πρόκειται γιά μικρά καί μεγάλα ἰστιοφόρα ὅπως ἡ σαῖκα, τό πετάχιο, ἡ ταρτάνα, ἡ πολάκα, ἡ φρεγάδα, ὁ γρίπος καί τό σκιράτσο. Πολλές φορές ὁ τύπος τοῦ πλοίου δηλώνεται μέ τίς γενικές ὀνομασίες *ξύλο* καί *vassello*²⁰.

Ἐκτός ἀπό τόν τύπο τῶν πλοίων σημασία ἔχει νά ἐξετάσουμε τό γεωγραφικό

17. b. 228, l.7, φ. 74^v - 75^r (15-10-1653).

18. Ἐκ τῶν προτέρων ἐπίσης συμφωνοῦσαν τήν τιμή τῶν ἐπισκευῶν πού χρειαζόταν τό πλοῖο καθώς καί τῶν διαφόρων κινδύνων πού θά διέτρεχε.

19. b. 227, l.5, φ. 349^{r-v}. Οἱ ναῦτες ὀνομάζονταν σύντροφοι γιατί εἶχαν δικαίωμα νά ἐπενδύσουν ἓνα μικρό ποσό στό φορτίο τοῦ πλοίου (*portata*). Βλ. ἔγγραφο ἀρ. 2, Κωνσταντινίδου, ὁ.π., σ. 80, 86 καί Δ.Χ. Γκόφα, *Ἡ φόρτωση ἐπὶ τοῦ καταστρώματος*, Ἀθῆναι 1965, σ. 137 σημ. 4.

20. Γιά τοὺς τύπους τῶν πλοίων βλ. Ἀγγελικῆς Πανοπούλου, «Ὁφεις τῆς ναυτιλιακῆς κίνησης τοῦ Χάνδακα τό 17ο αἰῶνα», *Κρητικὴ Ἑστία*, 2 (1988), 158-159, ὅπου καί ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

χώρο τῶν ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων. Ἡ ἔκταση τοῦ ἐμπορίου εἶναι ὄχι μόνο συνάρτηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου ἀναχώρησης ἑνός πλοίου ἀλλὰ ἐξαρτᾶται καί ἀπό ἄλλους σημαντικούς παράγοντες, ὅπως εἶναι οἱ τεχνικές δυνατότητες τῶν πλοίων, ἡ οἰκονομική ἐπιφάνεια ἐκεῖνων πού διενεργοῦν τίς οἰκονομικές δραστηριότητες καί τέλος ἡ γενικότερη πολιτική κατάσταση τοῦ χώρου στόν ὁποῖο ἐκτελοῦνται οἱ μεταφορές. Τήν περίοδο αὐτή ἡ ἔκταση τοῦ ἐμπορίου ἀφορᾷ κατά κύριο λόγο τό χώρο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμός πλοίων κινεῖται ἀπό τό Χάνδακα πρὸς τίς Κυκλάδες καί γενικά τά νησιά τοῦ Αἰγαίου: Ἀμοργό, Σίκινο, Νάξο, Σίφνο, Μύκονο, Σαντορίνη, Τήνο, Σκύρο καί Πόρο. Σημαντικός ἀριθμός πλοίων κινεῖται πρὸς τά λιμάνια τοῦ Βόλου, τοῦ κόλπου τῆς Κασσάνδρας καί τοῦ Ἀγίου Ὀρους. Ἐνα μεγάλο ποσοστό ἐπίσης κινεῖται πρὸς τά λιμάνια τῆς Κύπρου, τῆς Συρίας καί τῆς Αἰγύπτου ἀλλὰ καί στά ὑπόλοιπα λιμάνια τοῦ νησιοῦ, τό Ρέθυμνο, τό φρούριο τοῦ Σελίνου, τά Χανιά, τή Σητεία, κυρίως ὅμως τή Σπιναλόγκα. Λιγότερα πλοῖα ἀναχωροῦσαν γιά τή θάλασσα τοῦ Ἰονίου ὅπου τό λιμάνι τῆς Ζακύνθου ἀποτελοῦσε τό μοναδικό τόπο προορισμοῦ τῶν πλοίων, ὅπως καί ἡ Μάνη ἀπό τήν περιοχή τῆς Πελοποννήσου.

Στόν πίνακα 1 καταγράφονται κατά περιοχές συγκεντρωτικά ὁ ἀριθμός καί τά λιμάνια προορισμοῦ τῶν πλοίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΛΟΙΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Αἶγαῖο ²¹	79	62.69
Ἰόνιο ²²	10	7.93
Κρήτη ²³	10	7.93
Πελοπόννησος ²⁴	7	5.55
Ἀνατ. Μεσόγειος ²⁵	17	13.49
Δυτ. Μεσόγειος ²⁶	1	0.79
Ἀγνώστη	2	1.58
Σύνολο	126	

21. Δηλαδή τά λιμάνια τῶν Κυκλάδων, ὁ Πόρος, τά Κύθηρα, ὁ Πειραιάς, ἡ Εὐβοία, ὁ Βόλος, ἡ Σκύρος, ὁ κόλπος τῆς Κασσάνδρας, τό Ἅγιο Ὄρος καί ἡ Κάρπαθος.

22. Μόνο ἡ Ζάκυνθος.

23. Τά λιμάνια τοῦ Ρεθύμνου, τῶν Χανιῶν, τοῦ Σελίνου, τῶν Σφακιῶν, τῆς Σητείας καί τῆς Σπιναλόγκας.

24. Ἀναφέρεται μόνο ἡ Μάνη.

25. Περιέχονται τά λιμάνια τῆς Κύπρου, τῆς Συρίας καί τῆς Αἰγύπτου.

26. Ἀναφέρεται μόνο ἡ Μάλτα.

Οἱ πληροφορίες τῶν ἐγγράφων γιά τά εἶδη τῶν εἰσαγόμενων ἐμπορευμάτων στό λιμάνι τοῦ Χάνδακα ἀποκαλύπτουν τήν γενικότερη οἰκονομική του κατάσταση. Ὁ πόλεμος καί ἡ πολιορκία του ἀπό τοὺς Τούρκους προκάλεσαν βαθιές ἀλλαγές στίς ἐμπορικές δραστηριότητες τῆς πόλης. Μειώθηκαν τά εἶδη τῶν προϊόντων πού εἰσάγονταν μέ ἀποτέλεσμα νά περιοριστεῖ καί ἡ καταναλωτική ἱκανότητα τῶν κατοίκων. Οἱ εἰσαγωγές ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, μετά τήν ἀπώλεια τοῦ ὑπόλοιπου νησιοῦ, ἀφοροῦσαν τά ἀναγκαῖα εἶδη (σιτάρι, ὄσπρια, κρέας, κρασί καί ξύλα), τά ὁποῖα ἀπορροφοῦνταν περισσότερο. Ἔτσι εἰσάγονταν σιτάρι καί ὄσπρια ἀπό τό Βόλο, τήν Κασσάνδρα, τήν Κύπρο, τήν Συρία καί τήν Αἴγυπτο. Ξυλεία ἀπό τή Χαλκιδική καί τίς Κυκλάδες, κρασί ἀπό τή Ζάκυνθο καί τή Σαντορίνη, τυρί, λάδι καί ζῶα ἀπό τά πλησιέστερα νησιά τοῦ Αἰγαίου, τή Μάνη καί τή Σπιναλόγκα. Ἀπό τά ἐξαγόμενα εἶδη ἀναφέρεται μόνο τό κρασί καί ἡ ξερή σταφίδα (*uva passa*)²⁷.

Ἀνακεφαλαιώνοντας τά παραπάνω θά μπορούσαμε νά παρατηρήσουμε τά ἀκόλουθα. Οἱ συμβολαιογραφικές πράξεις τοῦ *Peri* ἐπιβεβαιώνουν ὅτι στό Χάνδακα ὑπῆρχε ὀργανωμένη καί ἀναπτυγμένη ἐμπορική ναυτιλία²⁸. Ὁ πόλεμος βέβαια εἶχε ἐπιπτώσεις στό μέγεθος καί στήν ἔκταση τοῦ ἐμπορίου· ἡ ἀπώλεια τῶν παραγωγικῶν περιοχῶν τοῦ νησιοῦ καί ὁ ἀποκλεισμός τῶν χερσαίων δρόμων περιόρισαν τίς οἰκονομικές δραστηριότητες τῶν χρητικῶν ἐμπόρων. Φαίνεται ἐπίσης ὅτι τά προϊόντα διακινοῦνται ἐλεύθερα ἀνάμεσα στίς βενετοκρατούμενες καί στίς τουρκοκρατούμενες περιοχές, παρά τήν ἐμπόλεμη κατάσταση στήν ὁποία εἶχαν περιέλθει ἡ Βενετία καί ἡ Τουρκία²⁹. Στά ναυλοσύμφωνα καί στίς ἰδρυτικές πράξεις συντροφιῶν σπάνια ἀναφέρεται ὁ τουρκικός κίνδυνος ἐκτός ἀπό τίς περιπτώσεις πού τό πλοῖο ἀναχωροῦσε γιά τά ὑπόλοιπα λιμάνια τῆς Κρήτης, ὅπου καί ἔδρευε τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ τουρκικοῦ στόλου³⁰. Τό φαινόμενο αὐτό ἐξηγεῖται ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ τουρκική διοίκηση δύσκολα μπορούσε νά ἐλέγχει ὅλα τά λιμάνια τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κυρίως τήν περιοχή τοῦ Αἰγαίου. Ἐπιπλέον ἡ μεγάλη διάρκεια τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, τό λαθρεμπόριο καί ἡ πειρατεία ἐμπόδιζαν τοὺς Τούρκους νά ἐπιβληθοῦν στό θαλάσσιο χῶρο.

Ἡ δεύτερη παρατήρηση ἀφορᾷ τίς κοινωνικές ομάδες πού ἀσχολοῦνται μέ τή ναυτιλία. Οἱ πελάτες τοῦ *Peri* ἀνήκουν σέ ὅλα τά κοινωνικά στρώματα καί χάρη

27. b. 226, l.2, φ. 195^v - 196^r (24-4-1634) καί b. 229, l.8, φ. 439^v (27-5-1659).

28. Πανοπούλου, *δ.π.*, 174-175.

29. Ἀντίθετα ὁ Γ. Λεονταρίτης, *Ἑλληνική Ἐμπορική Ναυτιλία (1453-1850)*, Ἀθήνα Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων 1981, σ. 24 [Πρώτη δημοσίευση: *Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκδ.*, *Ἑλληνική Ἐμπορική Ναυτιλία (1453-1850)*, Ἀθήνα 1972] ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐμπορική δραστηριότητα τήν περίοδο αὕτη εἶχε διακοπεῖ.

30. b. 227, l.5, φ. 375^v-^v (4-6-1651), b. 228, l.6, φ. 74^v-75^r (24-10-1651), b. 229, l.8, φ. 138^v-139^r, φ. 139^v-140^r (26-12-1656) καί l.9, φ. 172^r (16-10-1660).

στis άφθονες πληροφορίες που σώζονται γι' αυτούς στά κατάστιχα του νοταρίου, μπορούμε νά παρακολουθήσουμε από κοντά σχεδόν όλες τους τίς συναλλαγές. Άντιπροσωπευτικό παράδειγμα εϋπωρων πελατών του, αποτελούν ο Ίωάννης Σκληρός και ο Γιωργάκης Άλμπέρτης³¹, συμπλοιοκτήτες τριών πλοίων: α) Της σαΐκας «Άγιος Γεώργης» που ταξιδεύει συνήθως στά λιμάνια του Αιγαίου³². β) Τοῦ μισοῦ της σαΐκας «Άγιος Ίωάννης Βαπτιστής» που κατευθύνεται στό Βόλο και στήν Κασσάνδρα. Τό άλλο μισό άνήκε στον Κόμη Μαμουνά³³. γ) Τοῦ μισοῦ της σαΐκας «Η Παναγία της Τριμάρτυρης» που ταξιδεύει στά λιμάνια της Κύπρου και της Συρίας και στή Ζάκυνθο. Ίδιοκτήτης του άλλου μισοῦ ήταν ο Άθανάσης Maurodhi³⁴. Παράλληλα οι δύο πλοιοκτήτες, έκτός από τά χρήματα που επενδύουν στό φορτίο των πλοίων τους, δανείζουν κεφάλαια είτε συνάπτοντας ναυτοδάνεια είτε μέ ποσοστά επί των κερδών, σέ ταξίδια άλλων πλοίων³⁵. Επιπλέον επενδύουν σεβαστά ποσά στή σερμαγιά διαφόρων πλοίων, ή ακόμα για νά μεταφέρουν τά έμπορεύματά τους ναυλώνουν άλλα³⁶.

Έκτός όμως από τους έμπόρους - πλοιοκτήτες, ένας μεγάλος αριθμός κατοίκων του Χάνδακα, όλων των κοινωνικών στρωμάτων (άστοί, ιερωμένοι, τεχνίτες), είχε συσσωρεύσει κεφάλαια για τά όποια ή μόνη διέξοδος ήταν οι θαλάσσιες μεταφορές. Τά πρόσωπα αυτά συνήθως επενδύουν χρήματα στό φορτίο των πλοίων ή δανείζουν σέ έμπόρους³⁷. Έντονη επίσης παρουσιάζεται ή δράση των ξένων έμπόρων, Γάλλων και Μαλτέζων, καθώς και των Έβραίων. Η έκκλησία τέλος δέν παρέμεινε έξω από τό χώρο της ναυτιλίας. Παράδειγμα όχι έμπόρου αλλά επενδυτή κεφαλαίων αποτελούσε τό Μοναστήρι της Άγίας Αικατερίνης των Σιναϊτών που από τό 1650 έως τό 1652 ο οίκονόμος του Μαλαχίας Φουλές τοποθέτησε στή σερμαγιά διαφόρων πλοίων περίπου 1.820 ρεάλια³⁸. Τήν ίδια δραστηριότητα ανέ-

31. Για τον Γιωργάκη Alberti βλ. Σοφίας Άντωνιάδη, «Η κινητή περιουσία του Γεωργίου Μόρμωρη μεταφέρεται από την Κρήτη στή Βενετία (1667)», *Πρακτικά της Άκαδημίας Άθηνών*, 40 (1965), 262-263.

32. b. 228, l.6, φ. 214^f-215^f (17-3-1650) και φ. 430^v-431^f (28-3-1653). Έπίσης l.7, φ. 155^{r-v} (15-2-1654) και φ. 224^v (3-7-1654).

33. Βλ. έγγραφο αρ. 2 και b. 228, l.6, φ. 488^v-489^v (6-7-1653).

34. Ό.π., l.7, φ. 288^{r-v} (7-11-1654), φ. 295^f (28-11-1654) και φ. 302^f (5-12-1654).

35. Ό.π., l.6, φ. 275^f, φ. 275^{r-v} (9-8-1652), φ. 372^v-375^f (5-1-1653) και φ. 374^f (6-1-1653).

36. Βλ. σημ. 8. Έπίσης b. 228, l.6, φ. 462^v-463^f και l.7, φ. 383^{r-v} (10-8-1655).

37. Κάθε ναυλοσύμφωνο ή ίδρυτική πράξη συντροφιάς άκολουθούν άλλες πράξεις στις όποιες έμποροι και μικροκεφαλαιούχοι επενδύουν χρήματα σέ κάθε ταξίδι. Ειδικά τά ναυτοδάνεια, που άφθονούν στά κατάστιχα του Peri, χρειάζονται ιδιαίτερη μελέτη.

38. b. 227, l.5, φ. 74^v-75^v (18-2-1650) όπου καταθέτει 500 ρεάλια στή σερμαγιά του πλοίου «Η Παναγία», ένας από τους συμπλοιοκτήτες του όποιου είναι ο Κανάκης Ψευδάκης, γνωστός για τίς συναλλαγές του μέ τό Μάρκο Άντώνιο Φώσκολο. Βλ. A.L. Vincent, «Νέα στοιχεία για τό Μάρκο Άντώνιο Φώσκολο. Η διαθήκη του και άλλα έγγραφα», *Θησαυρίσματα*, 5 (1968),

πτυξε καί ὁ διάδοχός του Εὐθύμιος Μαρίνος³⁹.

Ἡ γεωγραφία τῶν ναυτιλιακῶν δραστηριοτήτων δείχνει ὅτι πρόκειται γιά ἐμπόριο μικρῆς ἔκτασης καί ἐμβέλειας. Τά μακρινά ταξίδια τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰῶνα⁴⁰ δέν ἐξυπηρετοῦσαν πιά τίς ἀνάγκες τοῦ Χάνδακα, ὁ ὁποῖος εἰδικά τήν περίοδο αὐτή χρειάζόταν ὀρισμένα ἀπαραίτητα προϊόντα σέ σύντομο χρονικό διάστημα. Ἐξάλλου οἱ οἰκονομικές δυνατότητες τῶν ἐμπόρων τοῦ Χάνδακα δέν θά πρέπει νά ἐπαρκοῦσαν γιά τήν κάλυψη μεγάλων ἀπαιτήσεων. Ἐτσι ἡ ἐμπορική δραστηριότητά τους περιορίζεται στό χῶρο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου (Αἴγαῖο, Κύπρος, Συρία, Αἴγυπτος) πού παραμένει ἐνεργός παρόλες τίς ἀντιξοότητες καί τούς πολέμους⁴¹.

ΕΓΓΡΑΦΑ

1. ΝΑΥΛΟΣΥΜΦΩΝΟ

A.S.V., *Notai di Candia*, b. 228 (Michiel Peri),
libro 7 (1653-1655), φ. 360^{r-v}

Adi 5 Zugno detto [1655]

Per il presente publico instrumento di nolliggiao, il signor Zuanne Romocati da Sio hora in questa città patron della saica nominata San Zorzi, nolliggia li stessa saica il clarissimo signor Vincenzo Minotto fuo del clarissimo signor Zuan Francesco et alli signori Giorgi Dimitropullo quondam Michiel et Antonio Carchiopullo quondam Steffani et quella promete stagnia d'acqua, benche conza, armata, con marineri sufficienti, ata di navigation, di alestirssi di cqui quanto prima per andar alla dretura nel isolle di Amurgo. Parendolli alli signori nolliggiatori di lassar un huomo in detta isolla di Amurgo per far il loro carico et poi andar in Axia di meter et caricar essi signori nolliggiatori in della riva di Amurgo legni di bosco ordinarii marcantili miara settanta. Cioe detto ser Minotto li miare quindecì et detto Dimitropullo le miare vinti

120 σημ. 6 καί 141-143. Ἐπίσης φ. 135^r-136^r (8-5-1650) ὅπου καταθέτει 300 ρεάλια, φ. 349^{r-v} (17-4-1651), b. 228, l.6, φ. 54^{r-v} (23-9-1651), φ. 140^v (26-1-1652) καί φ. 161^{r-v} (20-2-1652).

39. Βλ. ἔγγραφο ἀρ. 2.

40. Πανοπούλου, ὁ.π., 163-172.

41. Λεονταρίτης, ὁ.π.

cinque et detto ser Antonio miare trenta et ogni sorte di grano sacame, animalli minuti, formaggio et altra mercantia che ogni uno á da cargar al'horò compracimento ecceto bovini. Asegnandolli per stalia di far il loro carico di legni di Amurgo in giorni quinteci fermi et cinque di rispetto· giorni che si possano lavorar salvo giusto impedimento principiando dal secondo giorno che si dano a fondi dal ritorno di Nixia per dover condurre essi signori nolliggiatori detti legni in riva et cima di marina nel cargador ordinario et detto patron di riceverli con la barca di vassello et marineri di stivarli, fornìò esso carico ne stalie limitate, di ricever bolizza di carico in nome di ciasched'uno d'essi nella robba che hano da cargar et al'hora di investirssi per vegnir alla dretura in questo porto ove habino dar dicever detta loro mercantia secondo la polizza di carico. Asegnadolli per stalia di descargarla giorni dieci lavoranti doppo meso scalla. Riceputo che haverano essa loro mercantia habbino da contar tutto il nollo giusto secondo qui sotto serano dichiaritti. Non atendendo di far l'esporsi d'ogni uno il suo carico, possi quelli scoder da loro et beni loro per la via che si scodeno li nollì, vien restino sottoposti, non ateso di far il carico secondo promettono et atender nelle stalie di carico et discarico, d'esser tenuti di pagar ogni giorno il di piu de dette stalie realli dieci per spesa di vassello et sottoposti a pagar il vodo per pieno et altri dani et interessi. Per mancamento loro esso patron della saica sentira et quelli siano scossi da beni et beni loro di ogni uno che non ateso come sopra si come vien. Esso ser Zuanne resti sottoposto di atempir ogni promessa come sopra dalli qualli mancando habbi da cascar in ogni dani et interessi che per mancamento suo essi signori nolliggiatori sentirano et quelli siano scossi da lui et beni suoi per la via giudicaria et espediente che al'hora parerà. Et cossi sendo potenti, contenti et pregano per testii. Seguono le robbe sottoposte a nollo: Per ogni miaro di legni, realli sie e mezzo · per ogni mesure diesse di grano et altro legome, realli uno · per ogni cantarato di formaggio et altro, realli mezo · per ogni animal minuto, quarto uno et altre robbe a preportione.

Testii il ser Michiel Crusso quondam ser Andrea et il ser Costanti Serepeci quondam maistro Janni.

2. ΙΔΡΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ

A.S.V., Notai di Candia, b. 228 (Michiel Peri), libro 6 (1651-1653),
φ. 394^r -395^v

Adi 28 Gennaio 1652 (= 1653)

Me dhinamin tu parodos faneru instrumentu ta catogegramena mèri irthassi

isto catothe noliggiadho, igu i eugeni afendes Comis Mamunas, Zuannes Scliros et Giorgachis Albertis, conparticippi che nicochiri ci saicas onomasomeni o Agios Zoannis o Vafistis, caravochiremeni apu ton chir Stamati Thiofani gia to viaggio ci Cassandrias over tu Volu, callo catavodhio na dhossi afendis o theos. Tin opia saicha i afti afendes parcionevolli prometaru stagna, calla armezadha, me marinarus soficientus, atta ci navigatios odhia to viazzo to anothe, odhia na tigheni na investiristi i sirmagia opu prometaru o panasiotatos afendis Efthimios Marinos iconomos tu monastiriu tis Agias Ecaterinis, me chialla onomatta edho catto nominadha che i afti afendes parcionevolli, in tutto realia ghiliades dhio che pendacossa pros 25 to merdhico is toso sitari che legumi cathos thelli fani tu sopraçaricu, opu vanussi i afti me to assenso che thelima tu caravochiru che Manoli Suglino Ghazzi opu che aftos pai. Na grafude apu to gramatico passa pragma eci agora, costo exodho che catha allon, cratodas che conto che incontro o Nicolas Alberttis che opios allos ithelle thelli che erghodas edheppa callo catavodhio na pulussi na tigheni tin afti pragmatia, opuri na ti mirasu apu ti saicha a pro portione · na euganussi protta ta catothe cavadhalle opu catha enastos vani, cathos edho catto dechiarirude che to dhiaforo na ginude tossa merdhica pros 25 to merdhico, euganodas ci saichas, sidrofo, caravochiru che catha allo merdhica ecatto. Na conseguiri che i sirmagia ta merdhicaci pros 25 to ena all'ordenario. The borodas na afisu apu tin afti sirmagia a investiristi ma na investirette olli, oxo an eurussi isse flignia tin bragmatia tottes na vanu che portadhes i ssidrofi, ci opies portadhes i afti afendes parcionevolli thelu nominari edho catto chatha enos che adissi perissotero chianis sidrofos apu ti bortatha du, na ti vani is ta bari na gricatte ci sirmagias tu merdhicu.

Seguitaru ta tornessa opu pernussi tin simero ebrostas ton martiro:

O panosiotattos afendis iconomos	cechini 200
Climis Pacidhiottis cechini icossipende	cechini 25
Ierodhiacos tu monastiriu cechini dhodhecamissi	cechini 12½
Sofia Cornaropulla cechinia triadaeftamissi	cechini 37½
Maistros Nicolos Vagianos cechini icossipende	cechini 25
Afendis Andreas Bozzas (?) tessera che cechinia 21	cechini 25
Afendis Nicolò Gialinas cechinia icosipende	cechini 25
Ghazzis Manolis realia dhiacosa	reali 200
Afendis Giorgachis Alberttis reali pendacossa	reali 500
Afendis Zuannes Scliros reali pendacossa	reali 500
Afendis Capitan Comis che i anothe Alberttis che Scliros	
ta ossa eghussi eparmena a cambio realia exacossa	reali 600
ta opia olla na investirude oss anothe.	

Seguitaru i portadhes:

<i>Parcionevoli tris</i>	<i>reali 300</i>	<i>Nicolo Miliotti</i>	<i>reali 25</i>
<i>Caravochiris</i>	<i>reali 60</i>	<i>Nicolos Stiacos</i>	<i>reali 25</i>
<i>Gramaticos</i>	<i>reali 40</i>	<i>Giorgis Sufugnos</i>	<i>reali 20</i>
<i>nafliros</i>	<i>reali 35</i>	<i>Manoli Samnios</i>	<i>reali 15</i>
<i>Cappos</i>	<i>reali 25</i>	<i>Stathi Leftadhutti</i>	<i>reali 20</i>
<i>Manoli Calergi</i>	<i>reali 25</i>	<i>Mathio Thirmniotti</i>	<i>reali 12</i>
<i>Zannis Masaros</i>	<i>reali 25</i>	<i>Zanni Samnios</i>	<i>reali 8</i>
<i>Vardhianos</i>	<i>reali 25</i>	<i>Dhimitri Pargiano</i>	<i>reali 7</i>
<i>Giorgis Agiomaunitis</i>	<i>reali 25</i>	<i>Giorgi Mudhazo</i>	<i>reali 6</i>
<i>Nicolo Scopegliotti</i>	<i>reali 20</i>	<i>Antonio Pariano</i>	<i>reali 20</i>
<i>Dhimo Leftadhutti</i>	<i>reali 20</i>	<i>Nicolo Sichiniotti</i>	<i>reali 10</i>
<i>Nicolos Calamatianos</i>	<i>reali 30</i>	<i>Manoli Zachithino</i>	<i>reali 9</i>
<i>Nicolos Lemos</i>	<i>reali 30</i>	<i>Manoli Carchia</i>	<i>reali 20</i>
<i>Todori Garadino</i>	<i>reali 20</i>	<i>Filippo —</i>	<i>reali 10</i>
<i>Zannis Ghiottis</i>	<i>reali 16</i>	<i>Antonio Psilopulo</i>	<i>reali 20</i>
<i>Magnos Anapliotis</i>	<i>reali 25</i>	<i>Stathi Arvaniti</i>	<i>reali 20</i>
<i>Stathis —</i>	<i>reali 20</i>	<i>Nicolo Filimo</i>	<i>reali 20</i>
<i>Andoni Mestris</i>	<i>reali 23</i>	<i>Michiel Cutrulli</i>	<i>reali 20</i>
<i>Thomadho Capsalla</i>	<i>reali 20</i>	<i>Ghazzi Manoli</i>	<i>reali 40</i>
<i>Fraggia Barbarigo</i>	<i>reali 20</i>	<i>Nicolo sopracarico</i>	<i>reali 50</i>
<i>tu monastiriu</i>	<i>reali 50</i>	<i>Nicolo Buduri</i>	<i>reali 20</i>
		<i>Nicolos Mamunas</i>	<i>reali 30</i>
		<i>Gia ta merdhica</i>	<i>reali 75</i>
		<i>(?) muzzi tris</i>	

Dhidhodos autorita i afti afendes parcionevolli, tu aftu caravochiru na defenderi che na governari ta dhicheomatta ci aftis saichas, na vani, na ugani sidrofus opu dhen ine istin obidientian du che na thori pos na min ine isse servitio che dhulepsi, cathos dhenatenderodas na dissu tin afti sirmagia iss oti dana thelli patiri apo mancamento do sopracarico, na ine apano. Xechatharisodas xecatharisodas che tighenodas ton contrario na laghi tivoci ci (?) che i sirmagia recuperaristi me passa modho che stratan, na giagernitte i afti recuperation ton anothe apu ta vanu che eci ine presentes cotenti ebrostas ton martiro.

Martis o eulavestattos pappas Zorzis Masocopo che maistro Theodoris Fotinas protomastoras pote maistro Mighali.